

УДК 551.510.04

Хільчевський В.К., Гребінь В.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КАФЕДРА ГІДРОЛОГІЇ ТА ГІДРОЕКОЛОГІЇ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА – 70 РОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення та трансформація гідрологічної кафедри (1949-2019 рр.). Історія кафедри гідрології та гідроекології розпочалася у 1949 р., коли на географічному факультеті Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка було створено кафедру гідрології суші. Зумовлено це було потребою у фахівцях-гідрологах для дослідницьких цілей, вишуквальних і проектних робіт, оскільки йшла післявоєнна відбудова економіки тодішнього СРСР. Досліджувалися великі річки країни, на яких згодом будувалися гідроелектростанції, через водні артерії прокладалися мости, газопроводи та нафтопроводи, інші інфраструктурні об'єкти, а в Україні споруджувався дніпровський каскад ГЕС.

В цілому, в історії кафедри, яка за час існування підготувала понад 1500 фахівців-гідрологів і займає чільне місце серед профільних кафедр в Україні, можна виділити три періоди, які відображаються в змінах її назв.

Перший період (1949-1976 рр.) - кафедра гідрології суші. Розвивалися дослідження, пов'язані з напрямками наукової діяльності завідувачів кафедри: гідрологічні прогнози – В.О.Назаров; переробка берегів водосховищ – Б.А. Пишкін; гідрологічний режим річок – С.П. Пустовойт.

Другий період (1976-2002 рр.) – кафедра гідрології та гідрохімії. В 1976 р. кафедру очолив В.І. Пелешенко – засновник наукової гідрохімічної школи Київського університету. За його ініціативи кафедру перейменовано. Досліджувався взаємозв'язок хімічного складу різних типів природних вод (В.І. Пелешенко); гідрохімічний режим та якість води основних річок України, Шацьких озер, вплив зрошувальних меліорацій – Л.М. Горєв (завідувач кафедри у 1993-1999 рр.) та осушувальних меліорацій (Д.В. Закревський) на хімічний склад природних вод; виконувалися агрогідрохімічні дослідження на експериментальних водозборах водно-балансових станцій у різних природних зонах (В.К. Хільчевський); вивчалася якість води водойм-охолоджувачів АЕС (М.І. Ромась). Розпочалися дослідження руслових процесів на річках (О.Г. Ободовський), гідрохімічних систем (С.І. Сніжко).

У цей період співробітниками кафедри було захищено 4 докторські дисертації (В.І.Пелешенко, 1981 р.; Л.М. Горєв, 1986 р.; Д.В. Закревський, 1992 р.; В.К. Хільчевський, 1996 р.).

У 2000 р. кафедру гідрології та гідрохімії очолив В.К. Хільчевський.

Третій період (з 2002 р.) – кафедра гідрології та гідроекології. У 2002 р. кафедру гідрології та гідрохімії перейменовано на кафедру гідрології та гідроекології. Це пов'язано з тим, що з 2000-х рр. на кафедрі розширюються дослідження з гідрології та гідрохімії, пов'язані з гідроекологічною проблематикою. Виконуються дослідження з управління водними ресурсами, пов'язані з положеннями Водної рамкової директиви ЄС та інших водоохоронних європейських директив, які згодом (з 2014 р.) імплементуються в Україні.

Викладачами кафедри у цей період захищено також 4 докторські дисертації (О.Г. Ободовський, 2002 р.; С.І. Сніжко, 2002 р.; М.І. Ромась, 2004 р.; В.В. Гребінь, 2011 р.).

У 2013 р. професори В.В. Гребінь та В.К. Хільчевський спільно з вченими з Вінницького національного політехнічного університету і фахівцями Держводагентства України розробили «Методики гідрографічного та водогосподарського районування території України відповідно до вимог Водної рамкової директиви Європейського Союзу».

ISSN:2306-5680 Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. 2019. № 3 (54)

Розробниками "Методик ..." було запропоновано схему гідрографічного районування, яка передбачає виділення 9 районів річкових басейнів на території України, як основних гідрографічних одиниць водного менеджменту. Верховна Рада України 4 жовтня 2016 р. на законодавчому рівні затвердила цю схему районування з внесенням новацій до Водного кодексу України.

З 2014 р. під керівництвом професора О.Г. Ободовського в науково-дослідному секторі гідроекології та гідрохімії розробляється наукова тематика пов'язана з гідроекологічною оцінкою енергетичного потенціалу річок України.

У 2017 р. В.К. Хільчевський у складі авторського колективу українських вчених став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки. Було відзначено цикл наукових праць «Оцінка, прогнозування та оптимізація стану водних екосистем України».

У червні 2019 р. завідувачем кафедри гідрології та гідроекології призначено В.В. Гребеня.

Завідувачі кафедри (1949-2019 рр.): В.О. Назаров (1949-1961 рр.); Б.А. Пишкін (1962-1967 рр.); С.П. Пустовойт (1967-1976 рр.); В.І. Пелешенко (1976-1993 рр.); Л.М. Горев (1993-2000 рр.); В.К. Хільчевський (2000-2019 рр.); В.В. Гребін (в.о. - з червня 2019 р.).

Структура кафедри (2018-2019 н.р.). До складу кафедри входять: штатні викладачі – 7 осіб (3 професори; 2 доценти; 2 асистенти); навчально-допоміжний персонал – 4 працівники; співробітники Богуславського гідролого-гідрохімічного стаціонару (ГГС) – 2 особи; співробітники науково-дослідного сектору (НДС) гідроекології та гідрохімії – 4 особи. Порівняння кількісних даних по кафедрі, наприклад, за 2003 р. та 2018 р., на жаль, показує чисельне зменшення кількості студентів на кафедрі (з 58 осіб до 38 осіб). Відповідно, з часом зменшується і кількість викладачів кафедри - з 10 осіб (у 2012 р.) до 7 осіб (2018 р.).

Викладацький склад. Навчальний процес на кафедрі гідрології та гідроекології у 2018-2019 н.р. забезпечували: В.К. Хільчевський - завідувач кафедри, доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України (викладає з 1989 р., в університеті працює з 1976 р.); О.Г. Ободовський – доктор географічних наук, професор (викладає з 1989 р., в університеті працює з 1980 р.); В.В. Гребін – доктор географічних наук, професор (викладає з 1992 р., в університеті працює з 1987 р.); С.М. Курило – кандидат географічних наук, доцент, (викладає з 2002 р.); О.І. Лук'янець – кандидат географічних наук, доцент (викладає з 2003 р.); Ю.О. Чорноморець – кандидат географічних наук, асистент (викладає з 2007 р.); С.О. Москаленко – кандидат географічних наук, асистент, (викладає з 2017 р.).

Група навчально-допоміжного персоналу: С.П. Андреса – фахівець I категорії; М.П. Цибульська – фахівець I категорії; Л.О. Єлєцькова – фахівець; В.М. Семерик – технік I категорії (гідрохімічна лабораторія).

Богуславський ГГС на р. Рось (створений 1981 р. у м. Богуслав Київської області), на якому проходить гідрометрична і польова гідрохімічна практики студентів-гідрологів 2-го курсу, а також практика студентів кафедри геодезії та картографії, працюють Л.В. Литвин (фахівець I категорії) та Л.А. Красова (фахівець).

НДС гідроекології та гідрохімії, створений 1971 р. як проблемна науково-дослідна лабораторія (ПНДЛ) гідрохімії. Штатними співробітниками НДС в 2019 р. є: В.В. Онищук – завідувач сектору, кандидат технічних наук; О.О. Кривець - старший науковий співробітник, канд. геогр. наук; І.В. Купріков, молодший науковий співробітник, канд. геогр. наук; О.О. Почаєвець, провідний інженер. У свій час штат ПНДЛ гідрохімії досягав 15 осіб (1980-і рр.), а завідувачами були доктори географічних наук - Д.В. Закревський (1973-2003 рр.) та М.І. Ромась (2003-2009 рр.).

Штатні викладачі кафедри минулих років (1952-2018 рр.). У різний час у штаті кафедри працювали викладачами: Г.В. Безугла, асистент (1952-1957 рр.); Л.М. Козінцева, доцент, к.г.н. (1953-1992 рр.); Л.Г. Будкіна, доцент, к.г.н. (1962-1995 рр.); С.С. Левківський, доцент, к.г.н. (1964-1999 рр.); С.М. Лісогор, доцент, к.г.н. (1968-2018 рр.); В.Л. Максимчук, доцент, к.т.н. (1974-1975 рр.); В.І. Кулинич, асистент – (1974-1975 рр.); О.О. Косовець, асистент (1976-1977 рр.); М.Г. Галущенко, доцент, к.г.н. (1976-2002 рр.); Є.С. Цайтц, доцент, к.т.н. (1978-1989 рр.); А.Б. Кордюм, доцент, к.г.н. (1980-1982 рр.); С.І. Сніжко, доцент, к.г.н. (1995-2001 рр.); С.С. Дубняк, доцент, к.г.н. (1998-2016 рр.); В.М. Савицький,

доцент, к.х.н. (2000-2014 рр.); П.С. Лозовіцький, доцент, к.т.н. (2003-2010 рр.); Ю.С. Тавров, доцент, к.г.н. (2010-2011 рр.); О.С. Коноваленко, асистент, к.г.н. (2011-2017 рр.); Н.В. Приймаченко, асистент, к.г.н. (2011-2014 рр.).

Ініціативи кафедри. У 1993 р. за ініціативою кафедри гідрології та гідрохімії в КНУ ім. Тараса Шевченка було створено спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальностями 11.00.07 – «гідрологія суші, водні ресурси, гідрохімія» та 11.00.09 – «метеорологія, кліматологія, агрометеорологія». Голови спецради: 1993-2003 рр. – В.І. Пелешенко; 2003-2018 рр. – В.К. Хільчевський. За період 1993-2018 рр. у спецраді представниками 14 установ України захищено: всього 105 дисертацій (82 дисертації – з гідрології); 18 – докторських (16 – з гідрології); 87 – кандидатських (66 – з гідрології).

У 2000 р. в КНУ ім. Тараса Шевченка було засновано фаховий періодичний науковий збірник «Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія» (головний редактор В.К. Хільчевський). Станом на 2019 р. вийшло 53 випуски збірника.

У 2001 р. кафедра гідрології та гідроекології започаткувала систематичне проведення Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Проблеми гідрології, гідрохімії, гідроекології». За цей час відбулося сім наукових форумів з цією назвою в різних містах України: I - Київ (2001 р.); II - Київ (2003 р.); III - Київ (2006 р.); IV - Луганськ (2009 р.); V - Чернівці (2011 р.); VI - Дніпро (2014 р.); VII - Київ (2018 р.)

Відомі випускники кафедри. Географічний факультет КНУ ім. Тараса Шевченка пишається багатьма випускниками гідрологічної кафедри різних років. Серед них відомі фахівці за гідрометеорологічним та географічним профілем діяльності: М.М. Падун (випуск 1961 р.) – директор Української гідрометобсерваторії (1981-1983 рр.), у 1989-1994 рр. - декан географічного факультету КНУ ім. Т. Шевченка; В.М. Ліпінський (випуск 1978 р.) - очолював гідрометслужбу України (1993-2011 рр.); В.О. Громовий (випуск 1978 р.) та В.О. Манукало (випуск 1975 р.) – заступники керівника гідрометслужби України; В.В. Деревець (випуск 1973 р.) - 1996-2006 рр. директор Центру радіаційного екологічного моніторингу та ДСНВП "Чорнобильський радіоекологічний центр" МНС України, з 2011 р. – заступник директора Укргідрометцентру; М.П. Стеценко (випуск 1977 р.) – заст. голови Держслужби заповідної справи Мінприроди України (1990-і рр. - початок 2000-х рр.); О.О. Косовець (випуск 1973 р.) – директор Центральної геофізичної обсерваторії (з 1988 р.); О.В. Серебряков (випуск 1975 р.) та А.П. Тхорик (випуск 1974 р.) – учасники експедицій на українську антарктичну станцію «Академік Вернадський» (1997-1998 рр.); член-кор. НАНУ В.І. Осадчий (випуск 1981 р.) - директор Українського гідрометінституту (з 2000 р.); С.І. Сніжко (випуск 1980 р.) – зав. кафедри метеорології і кліматології КНУ ім. Т. Шевченка; Л.М. Архипова (випуск 1995 р.) – зав. кафедри туризму Івано-Франківського НТУ нафти і газу; М.В. Яцюк (випуск 1995 р.) - перший заст. голови Держводагентства України (2009-2014 рр.), заст. директора Інституту водних проблем та меліорації НААНУ (з 2016 р.); О.В. Чунарьов (випуск 2004 р.) – заст. голови (2009-2014 рр.), а також в.о. голови (2014-2015 рр.) Держводагентства України; М.Ю. Хорєв (випуск 2005 р.) - перший заст. голови Держводагентства України (з 2016 р.); В.М. Струтинська (випуск 2005 р.) – гол. редактор журналу «Надзвичайна ситуація» (з 2017 р.). Відомі фахівці в інших сферах діяльності: О.М. Скоропад (випуск 1973 р.) - працював у МЗС України з 1992 р., Надзвичайний та Повноважний Посол України в Нігерії, Беніні та Гані; Ю.П. Сахно (випуск 1976 р.) - народний депутат України у 1998-2002 рр., депутат Київради (2006-2008 рр.), директор департаменту Держслужби України з питань регуляторної політики і розвитку підприємництва (2012-2014 рр.); В.М. Зеленьов (випуск 1980 р.) - начальник управління в Апараті Верховної Ради України.

Список літератури

1. Хільчевський В.К. Кафедра гідрології і гідрохімії: освіта і наука. К.: Ніка-Центр, 2001. 22 с. 2. Хільчевський В.К. Кафедра гідрології і гідроекології Київського університету імені Тараса Шевченка - 70 лет підготовки кадрів і научних досліджень (1949-2019 гг.). Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія, 2019. № 1 (52). С.6-35.